

Thema

Volg Mij!

J.W. van der Jagt

Als christen volgen wij onze Heer. Dat hebben we, na zoveel eeuwen, met de eerste discipelen gemeen. Aan het begin van deze navolging staat een bevel van de Here Jezus. Hij zei tegen Petrus en Andreas: ‘Komt achter Mij.’ Over Jakobus en Johannes lezen we dat de Here hen riep. Levi kreeg kortweg het bevel: ‘Volg Mij.’ De kring van volgelingen wordt gevormd op het bevel van Christus. Van dit bevel mogen we rustig zeggen dat het fundamenteel is voor de kerk. Maar het is de vraag of dit fundamentele gegeven nog een plaats heeft in ons denken over de kerk.

Fundamenteel

Het bevel om te volgen was niet alleen fundamenteel voor de twaalf discipelen van de Here. Dat is al snel duidelijk wanneer we even verder kijken dan die discipelkring. Dan vinden we o.m. het bevel dat de Here God aan Abraham gaf: ‘Ga uit uw land en uit uw maagschap’ (Gen. 12). Bij dit bevel als bevel past het, dat de Schrift over de reactie van Abraham zegt, dat hij in *gehoorzaamheid* getrokken is naar het land dat hij als erfenis ontvangen zou (Heb. 11). In de bijbelse geschiedenis lezen we herhaaldelijk dat het leven van Gods kinderen gestuurd werd door bevelen en geboden van God. Mozes kreeg het bevel om naar de Farao te gaan. Met al zijn bezwaren was hij niet zo goed, of hij moest gaan. Saul kreeg opdracht om Amalek uit te roeien en hij werd veroordeeld om zijn ongehoorzaamheid aan dat gebod. Van David lezen we herhaaldelijk dat hij de Here raadpleegde om te horen wat Gods wil was. Duidelijke taal spreken ook de gelijkenissen van de Here Jezus. Daarin herkennen we Hemzelf vaak in de heer die zijn bevelen geeft. En de figuur van de slaaf is kennelijk een goed beeld voor zijn volgelingen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de apostelen, en zelfs Jakobus en Judas, de eigen broers van de Here, zich in hun brieven voorstellen als dienstknechten van God of van Christus. En Paulus stelt zichzelf aan de broeders en zusters in Korinte ten voorbeeld, als hij schrijft: ‘Wordt mijn navolgers, gelijk ook ik Christus navolg’ (1 Kor. 11:1). Hij schrijft aan de gemeente in Efeze: ‘Weest dan navolgers van God’ (Ef. 5). Hij zegt het als een bevel. Dat past kennelijk in de verhouding tussen de Here en zijn gemeente. Hij is de Heer en de knechten volgen zijn bevelen. En deze navolging kan ons duur komen te staan. Nadat de Here gezegd had met welke dood Petrus Hem verheerlijken zou, zei Hij opnieuw tegen hem: ‘Volg Mij’ (Joh. 21)! Zelfs het perspectief van de marteldood maakt het gebod om te volgen niet ongedaan! Zo ver gaat de christelijke volgzzaamheid. De kerk wordt dan ook voorgesteld als de honderdvierenveertigduizend ‘die het Lam volgen, waar Hij ook heen gaat’ (Op. 14:4).

Er wordt wel eens een tegenstelling gemaakt tussen het volgen van Christus en het doen van de geboden. Het zou in ons leven aankomen op de navolging. Ons leven zou niet zozeer gefundeerd moeten zijn op de geboden van God. Ongetwijfeld is het waar dat er meer is wat fundamenteel is voor ons leven dan de geboden van God. Toen Christus zijn discipelen riep, gaf Hij niet alleen een bevel. Hij deed ook de belofte dat Hij hen tot vissers van mensen zou maken. Met het bevel kreeg Abraham de belofte mee van land en nageslacht. Die beloften zijn de nodiging, de krachtbron, de bemoediging, aansporing en beloning. Zo is het ook de belofte van het Evangelie, die ons roept om de Here te volgen. Dat is duidelijk. Maar even duidelijk is, dat deze beloften alleen in vervulling gaan voor wie gehoorzaam het bevel opvolgt. Zo

wordt, zeggen we in de Dordtse Leerregels, de belofte van het Evangelie ook verkondigd ‘met bevel zich te bekeren en te geloven’ (DL II,5). In het licht van dit alles valt het niet moeilijk om te onderkennen dat het vreemd is, om een tegenstelling te maken tussen een leven als navolging en het leven volgens de geboden. Horen we niet keer op keer het bevel om te volgen? Daartussen bestaat geen spanning. Dit bevel is fundamenteel voor de kerk.

Kwijtgeraakt?

Zijn we dat besef niet gaandeweg kwijtgeraakt in ons denken over de kerk? Je hoort er maar weinig meer over als het gaat om onze kerkelijke opstelling en keus. Je merkt dat er een veelheid van motieven is die Gods kinderen tot een kerkelijke keus bewegen.

Men kan van kerk veranderen uit onvrede met de gang van zaken of om de heersende kerkelijke cultuur. Die stap kan gezet worden vanwege nare ervaringen met broeders of zusters. Ergernis over kerkelijke structuren kan het motief voor een kerkelijke verhuizing zijn. Een ander voelt zich aangetrokken door de kleinschaligheid van een gemeente die meer betrokkenheid en enthousiasme geeft. Een kerkelijke keus wordt ook wel gemaakt ter wille van het huwelijk met iemand die bij een andere kerk hoort. Het kan een leergeschied zijn, bijvoorbeeld over de kinderdoop, waardoor mensen naar elders gaan. Een enthousiastie voorganger kan aantrekkingskracht uitoefenen. De herkenning in geestelijke beleving is ook een motief. Er kan ook in hoge mate sprake van traditionalisme zijn en een vanzelfsprekendheidsgevoel, waardoor de vraag naar de kerk wordt beheerst. Je merkt ook wel eens een modieuze behoefte aan het experiment, waardoor men de ene kerk voor de andere inruilt. Deze opsomming is natuurlijk niet compleet. Maar waar het mij om gaat: bij alle motieven die men zoal kan hebben voor een kerkelijke keus, hoor je eigenlijk nooit meer de vraag: ‘wat wil de Here dat ik doe?’ Of: ‘maak ik mijn keus in overeenstemming met zijn bevel?’ Het is mijn ervaring dat men er zelfs vreemd van opkijkt, als je deze benadering aan de orde stelt. Kennelijk had men er zelf nog nooit op deze manier over nagedacht.

We mogen dan, meen ik, rustig stellen dat we met elkaar iets zijn kwijtgeraakt. Dat is een verlies dat we pakweg de laatste 10-15 jaar met elkaar geleden hebben. Voor die tijd betrokken we bij de kerkvraag het bevel van Christus. Hoe handel je ten aanzien van de kerk volgens de normen die Hij gegeven heeft? Daarin hebben we lange tijd onze winst gedaan met het onderwijs van K. Schilder.

Schilder trof in de eerste helft van de vorige eeuw een kerkelijke wereld aan waar nauwelijks meer besef bestond van een kerkelijke norm. Vanuit zondag 21 van de Catechismus liet Hij zien dat de kerk het bouwwerk is van Christus. Het is immers de Zoon van God, die zijn kerk vergadert, beschermt en onderhoudt. Door de genade van God mogen wij als zijn volgelingen daarin meebouwen. Maar dat kan alleen doordat onze bouwactiviteit correspondeert op wat Christus doet. Daarom gaat het in onze kerkelijke activiteiten om de gehoorzaamheid aan Christus. Wat dit aangaat, is het bij de kerk niet anders dan bij andere zaken waarmee wij in ons leven de Here dienen. Anders gezegd: Schilder heeft zich ingespannen voor een levend en actief kerkelijk *normbesef*. Daarmee heeft hij onrust veroorzaakt in een kerkelijke cultuur die o.m. in de pluriformiteitsleer van A. Kuiper was vastgelopen. Het is hem niet in dank afgenomen. Toch deed hij hierin niets anders dan dat hij terugkeerde naar het abc van het christen-zijn en van alle navolging van Christus. Dat abc luidt immers: volg Mij! Dat bevel van Christus schept de kerk.

Moeten we na zoveel jaar niet constateren dat dit normbesef wel een grote plaats onder ons heeft gehad, maar dat het nu weinig meer gevonden wordt?

Omgevingsfactoren

Het roept de vraag op door welke oorzaken dit kerkelijk besef is afgebroken. Daar valt ongetwijfeld veel over te zeggen. Meer dan hier kan. De strijd van iedere gelovige om te leven in gehoorzaamheid aan Christus wordt beslist op de bodem van ons hart. Ik ben niet bij machte daarover te oordelen. Intussen zijn er wel een aantal omgevingsfactoren die deze strijd beïnvloeden en de overwinning bemoeilijken. Om daar wat van te noemen:

- * Ik zou in de eerste plaats willen wijzen op de ‘kerkelijke schemervrede’. Er zijn kerken die elkaar als ware kerk erkend hebben of die qua belijdenis dicht naast elkaar staan, zonder dat ze komen tot echte vrede, nl. de kerkelijke eenheid die Christus beveelt. Die toestand geeft voedsel aan het gevoel dat kerkelijke verschillen er niet echt toe doen en dat het niet uitmaakt bij welke kerk je hoort.
- * Aandacht voor gelovigen buiten de eigen kerkgemeenschap en een ongenueanceerde kritiek op eigen kerkelijk verleden hebben het kerkelijk normbesef uitgehold.
- * De ontstane leegte wordt gemakkelijk opgevuld door een sterke invloed van het oude ‘evangelische’ denken. Daarin wordt de kerkelijke keus losgemaakt van het volgen van Christus. Dat een zondaar in Christus gelooft, is het voornaamste. Welke kerk je kiest, is een zaak van tweede orde. De evangelische beweging heeft nooit veel opgehad met kerkelijk denken dat het kerk-zijn benadert vanuit de gehoorzaamheid van Christus. Het gaat eerder om de vraag in welke gemeente de beleving van het eigen geloof het best tot z’n recht komt.
- * We leven in een postmodern klimaat. Daarin is het moeilijk om te aanvaarden dat er normen zijn die voor ieder gelden. Moderne mensen beoordelen ieder voor zich wat goed is en wat niet. Dit individualisme holt de normativiteit uit. De plaats van de normen van God wordt ingenomen door de vraag: ‘wat voelt goed’, of: ‘waar voelen we ons goed bij’? Wat ‘goed voelt’, geldt al gauw als norm.
- * Er zijn ongetwijfeld meer oorzaken te noemen. Maar wat we niet moeten vergeten, zijn de weerstanden die er in het hart van ons allen bestaan, om ons te onderwerpen aan de zeggenschap van Christus. Zou dat niet de voornaamste oorzaak kunnen zijn?

Onder invloed van deze omgevingsfactoren valt het niet mee om de normen die God heeft geopenbaard, hoog te houden. Daarin ondervinden we dat het ook vandaag geen gemakkelijke weg is om Christus te volgen in gehoorzaamheid. Het is geen wonder dat ook de kerkelijke normativiteit daaronder heeft te lijden. Intussen is het wel zaak om ons ervoor te hoeden, dat we ver uit de buurt raken van Gods Woord en dat we onze eigen belijdenis over de kerk zouden vergeten.

Ver van de Schrift

Zonder een genormeerde kerkvraag raken we uit de buurt van Gods Woord. Dat gaan we inzien, wanneer we ons indenken wat Paulus aan de gemeente in Efeze over de kerk schrijft. Voor alles treft ons dan de nadruk waarmee hij over de eenheid van de gemeente spreekt. Zij komt voort uit de verkiezing van God (Ef. 1). Haar eenheid is gefundeerd in het offer van Christus (Ef. 2). Zij wordt gerealiseerd door de prediking van het Evangelie en de kracht van de Heilige Geest (Ef. 2 en 3). Daar sluit de apostel bij aan in zijn voorbede voor de gemeente (3:14v). Hij bidt om versterking door de Heilige Geest, opdat Christus door het geloof zal komen wonen in de harten van de gelovigen. Als gevolg daarvan zullen zij ‘geworteld en gegrond in de liefde ... samen met alle heiligen’ in staat zijn de dimensies van Christus’ liefde, die de kennis te boven gaat, te vatten (Ef. 3:17-19). De inwoning van Christus in ons hart werkt zich dus uit in het ‘samen met alle heiligen’. Geloven doe je niet individueel. Je doet dat samen met allen. De kerk is de gemeenschap van de heiligen.

Na deze voorbede volgt de toepassing die Paulus maakt. Wat hij zegt over de samenhang tussen Christus en het 'samen met alle heiligen,' is de fundering voor een concrete kerkelijke gedragslijn die hij, bij wijze van een vermaning, de gelovigen op het hart bindt.

Ons leven moet overeenstemmen met onze roeping (4:1). Het moet passen bij het Evangelie waardoor Christus ons uit het ongeloof heeft weggeroepen. Ook hier merken we dat de kerk begint met de roeping van Christus, die gevolgd moet worden. Bij deze roeping past het dat wij nederig zijn, zachtmoedig, geduldig en verdraagzaam (4:2). In deze christelijke deugden herkennen we moeiteloos de gestalte van onze Here. We volgen Hem. Maar deze deugden hebben natuurlijk alleen maar zin, wanneer wij daadwerkelijk met mensen omgaan. De apostel denkt kennelijk aan een gemeente die metterdaad een gemeente is.

Zo spreekt hij ook over de 'eenheid van de Geest'. Die moet bewaard worden door 'de band van de vrede' (4:3). We zouden bij de 'eenheid van de Geest' kunnen denken aan een eenheid in 'het geestelijke', het onzichtbare, een eenheid die ongrijpbaar spiritueel is en die je meer 'voelt' dan dat je haar ziet. Dan zou de apostel denken aan zoiets als een 'onzichtbare kerk': we zijn onzichtbaar één, al zijn we in het zichtbare verdeeld. Maar dat blijkt duidelijk een misverstand. Immers, wat zou het voor zin hebben om aan te sporen om de eenheid te bewaren, als er niet daadwerkelijk eenheid bestaat? Welk nut heeft de band van de vrede als er geen reële oefening is van de omgang met elkaar? Er is *samenbinding* door de vrede. Die eenheid kan kennelijk door onvrede worden verstoord en verbroken. Van de inwoning van Christus in ons hart kunnen we zeggen dat ze onzichtbaar is. Maar door die onzichtbare inwoning bindt de Heilige Geest de gelovigen samen tot gemeenschap, die metterdaad, in de praktijk van het leven ('zichtbaar') beoefend wordt. Zo is het 'één lichaam en één Geest'. Deze eenheid komt door de Geest tot stand en wordt door Hem beheerst. Zijn de christelijke deugden in vs. 2 niet stuk voor stuk vruchten van de Geest (Kol. 3)?

Op grond van dit onderwijs moeten wij zeggen dat Christus niet 'los' verkrijgbaar is. We kunnen niet Hem geloven en in zijn verlossing delen zonder dat we te maken krijgen met de anderen die bij Christus horen. De kerk is gemeenschap van de heiligen. En de zin van deze gemeenschap ligt daarin dat de gelovigen daadwerkelijk omgaan met elkaar in relaties die concreet functioneren en waarin men elkaar naar de stijl van Christus liefde bewijst.

Het kost weinig moeite om deze vermaning van Paulus in verband te brengen met wat ons elders in Gods Woord gezegd wordt. Het onderwijs bijvoorbeeld over de vele gaven en de ene Geest (Ef. 4:7-15 en 1 Kor. 12:1-11). Maar ook wat Paulus schrijft over het lichaam van Christus en de vele leden van dat lichaam (Rom. 12; 1 Kor. 12:12v). Kortom, het onderwijs van de Schrift levert het doorlopende bewijs dat het Christus met zijn kerk om een gemeenschap gaat, die daadwerkelijk beoefend, onderhouden en beveiligd wordt. Tot die gemeenschap roept Hij ons wanneer Hij beveelt om Hem te volgen. Dat behoort tot het abc van de kerk.

In het licht van dit onderwijs is het volgende duidelijk. Wanneer wij menen dat wij zonder bevel van Christus kunnen breken met de kerk, dan breken wij uiteen wat naar Gods Woord bijeen hoort. De eenheid van de gemeente is ons gegeven om te onderhouden. Daarin behoren wij ons te voegen naar de wil van God. Ook dit is duidelijk: wanneer de gemeenschap van de kerk, door wat voor oorzaak dan ook, verbroken is, dan betekent het volgen van Christus dat wij ons behoren te beijveren om de eenheid te herstellen. Onder beide omstandigheden zal het voor een volgeling beslissend zijn wat de Here wil. Hem volgen is en blijft per slot van rekening dat je gehoorzaam bent aan zijn bevel.

Ver van de belijdenis

Ook een herinnering aan onze eigen belijdenis is hier op z'n plaats. Spreken over kerkelijke gehoorzaamheid wordt nog wel eens afgedaan als een vrijgemaakte specialiteit. En het is waar dat deze gehoorzaamheid voor en na de Vrijmaking veel aandacht kreeg. Maar is het daarmee een eigenaardigheid van ons? Van deze opvatting kan onze belijdenis ons grondig genezen. De Heidelbergse Catechismus en de Nederlandse Geloofsbelijdenis hebben we al sinds eeuwen en die worden ook door anderen dan 'vrijgemaakten' aanvaard. En daarin wordt al vanouds gesproken over de gehoorzaamheid die Christus ten aanzien van de kerk van ons vraagt.

Ik wijs op antwoord 55 van de Catechismus. Daar wordt, als het over de gemeenschap der heiligen gaat, niet alleen onderwezen dat de gelovigen samen en persoonlijk gemeenschap hebben met Christus en deel hebben aan al zijn schatten en gaven. We lezen er ook dat 'ieder verplicht is zijn gaven tot nut en heil van de andere leden gewillig en met vreugde te gebruiken'. We lezen het goed: er staat dat ieder *verplicht* is. Het gaat duidelijk om een opdracht, een moeten, een bevel dat meekomt met de band die ons aan Christus verbindt. Hoort het ook niet bij de schatten en gaven van Christus, dat we opgenomen zijn in de gemeenschap van de heiligen?

Dezelfde plicht lezen we in artikel 28 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Een kleine opsomming maakt dat duidelijk:

- niemand *mag* zich van deze heilige vergadering van de katholieke kerk afzijdig houden;
- daarom *moet* ieder zich bij haar voegen;
- het is *roeping* zich af te scheiden van hen die niet van de kerk zijn;
- allen die zich van haar afzonderen of zich niet bij haar voegen, handelen *in strijd met Gods bevel*.

Deze opsomming laat zien dat onze eigen belijdenis over de kerk spreekt op het niveau van de roeping van God. Bij deze roeping past onze gehoorzaamheid. We kunnen ons daar ook niet van afmaken vanwege onze hoge rang. Ze geldt namelijk voor iedere gelovige, 'welke positie hij ook heeft'. Deze gehoorzaamheid gaat ook uit boven alle wetten van de overheid, want ze geldt 'zelfs al zouden de overheden en wetten van vorsten zich daartegen verzetten en al zou er de dood of lijfstraf op staan'. Horen we hier niet het christelijk getuigenis waarin Petrus ons voorging, toen hij tegen het Sanhedrin zei dat men God meer gehoorzamen moet dan mensen (Hand. 4)? Het was dezelfde Petrus die, zoals ik hierboven al aanhaalde, bevel kreeg om Christus te volgen, ook al zou het hem de marteldood opleveren. Zo sterk is kennelijk 'de roeping om zich bij de kerk te voegen', zoals het opschrift boven artikel 28 luidt.

Deze belijdenis van de roeping tot kerkelijke gehoorzaamheid is niet onze specialiteit. Het is wel onze eigen belijdenis. Wat doen we daar eigenlijk mee, wanneer wij voor onze kerkelijke keuzen niet meer over een roeping van Christus spreken, maar allerlei omgevingsfactoren of de overwegingen van ons eigen hart beslissend laten zijn?

Normherstel

Vandaag ziet de kerkelijke wereld er anders uit dan in de tijd waaruit de Catechismus en de belijdenis stammen. Wie daarop wijst, heeft gelijk. De belijdenis geeft ook geen sjabloon van de kerkelijke toestand van vandaag. Hij zal ook gelijk hebben, die zegt dat de kerkelijke wereld in onze tijd zo ingewikkeld is. Daar zou meer over te zeggen zijn dan in deze bijdrage kan. Maar bij alle verschil en te midden van alle moeite blijft het bizar, wanneer een volgeling van Christus geen kerkelijke norm meer hanteert! Die wordt ons immers gegeven door de Here zelf in zijn Woord, het licht op onze wegen! Kortom, indien wij het besef zijn

kwijtgeraakt, dat er voor kerkelijke beslissingen normen zijn van God, dan is het zaak om met elkaar te werken aan herstel van dat normbesef. Dat zal nodig zijn om te blijven luisteren naar het bevel van Christus: 'Volg Mij!'